

بەزىدە تەستىق شەكلىدە ئىپادىلىنىشىمۇ مۇمكىن. مەسلەن:

بەش ئايدىن بېرى شۇلارنىڭ ئارىسىدا تۇرسام، نېمىشقا بىلمەيمەن؟

ئۇلار بىزگە دۈشمەن تۇرسا، ئۇ ياقىتىن بىزگە ياخشىلىق كېلەرمۇ؟

سەۋەب - نەتىجە مۇناسىۋىتىدىكى باغلىغۇچىلار ئارقىلىق باغلانغان بېقىندىلىق قوشما جۈملە تەركىبىدىكى تارماق جۈملىلەر «چۈنكى، سەۋەبى (سەۋەب)، شۇڭا، شۇڭلاشقا، شۇنىڭ ئۈچۈن، نەتىجىدە، شۇنىڭ بىلەن» دېگەندەك باغلىغۇچىلار ئارقىلىق باغلىنىدۇ. ئۇ باغلىغۇچىلارنىڭ ئىچىدە «چۈنكى، سەۋەبى (سەۋەب)» دېگەن باغلىغۇچىلار بېقىندى تارماق جۈملىنىڭ بېشىدا ئىشلىتىلىدۇ. قالغانلىرى بېقىندۇرغۇچى تارماق جۈملىنىڭ بېشىدا ئىشلىتىلىدۇ. مەسلەن:

ئۇ مېنى ياقىتۇرمايدۇ، چۈنكى ئۇ مېنى ھېلىقى ئەپەندىم بىلەن كۆرۈشتۈرمىدى.

ئۇ ھەمكارلىق گۇرۇپپىسىغا ئەزا بولۇپ كىرىشنى ئانچە خالىمايتتى. چۈنكى، جىددىي ئىش قىلىش ئۇنى چۆچۈتەتتى.

ئەمما، مەن پەشۋا بەرمىدىم، قاتتىق تىللىدىم، سەۋەب ئۇ چاغدا «تۆت كىشىلىك گۇرۇھ»نىڭ ئىزىدىن مېڭىپ، بىزنىڭ ئۆلۈپ - تىرىلىشىمىز بىلەن كارىڭىز بولمايدىغان بولۇپ قالغان.

گۇناھسىز بەندە يوق جۇمۇسلا بۇ ئالەمدە، شۇڭا خۇدايىم دوزاخنى ياراتقان.

ھۈنەرسىز ئادەم - مېۋىسىز دەرەخ، شۇنىڭ ئۈچۈن مەن سىلەرگە ئۈگىتىپ قوياي.

بۇ ئىككى تىل سىستېمىسىغا مەنسۇپ بولغان تىللارنىڭ فونېتىكا، لېكسىكا ۋە گرامماتىكا جەھەتتىكى ئالاھىدىلىكلىرىنى كۆرسىتىپ بەرگەن، شۇنىڭ بىلەن دۇنيادا بىرىنچى بولۇپ سېلىشتۇرما تىلشۇناسلىققا ئاساس سالغان.

8- قارىمۇ قارشى مۇناسىۋەتتىكى بېقىندىلىق قوشما جۈملە

بېقىندۇرغۇچى تارماق جۈملىدە بايان قىلىنغان ئوي - پىكىر بېقىندى تارماق جۈملىدە ئىپادىلەنگەن ئوي - پىكىرگە قارشى قويۇلغان بېقىندىلىق قوشما جۈملە قارىمۇ قارشى مۇناسىۋەتتىكى بېقىندىلىق قوشما جۈملە، دەپ ئاتىلىدۇ. بۇ تۈردىكى بېقىندىلىق قوشما جۈملە تۆۋەندىكىدەك شەكىللەردە ئىپادىلىنىدۇ.

1) بېقىندى تارماق جۈملىسىنىڭ بېشىدا «گەرچە» باغلىغۇچىسى ئىشلىتىلىدۇ (بەزىدە بۇ باغلىغۇچى ئىخچاملىنىدۇ)، بېقىندى جۈملىنىڭ خەۋىرى «-سىمۇ (- سا / -سە + مۇ) شەكلىدە ئاخىرلىشىدۇ، بېقىندۇرغۇچى تارماق جۈملىنىڭ بېشىدا «لېكىن، ئەمما، بىراق» باغلىغۇچىلىرى ئىشلىتىلىدۇ (بەزىدە بۇ باغلىغۇچىلارمۇ ئىخچاملىنىدۇ).

ئادەم خاتالىقتىن قول ئۇزۇپ ئويغىنىدىكەن، ئۇ يېڭى بىر كۈچ بىلەن ھەقىقەتكە قاراپ قەدەم تاشلايدۇ.

سەن بۇ خۇيۇڭنى تاشلىمايدىكەن سەن، ئاممىدىن ئايرىلىپ قالسەن.

6- تەكىت مۇناسىۋىتىدىكى بېقىندىلىق قوشما جۈملە

بېقىندى تارماق جۈملىسى تەكىت باغلىغۇچىسى «كى» ئارقىلىق بېقىندۇرغۇچى تارماق جۈملىگە كېلىدىغان بېقىندىلىق قوشما جۈملە تەكىت مۇناسىۋىتىدىكى بېقىندىلىق قوشما جۈملە، دەپ ئاتىلىدۇ. مەسىلەن:

ئۇنىڭ ھەيۋەتلىك ساقلى شۇنداق تىترىدىكى، مۇشۇ يېزىدا ئۆسۈپ، مۇشۇ يېزىدا ئاقارغان بۇ داڭلىق ساقالنىڭ بۇنچىۋالا تىترىگە نىلىكىنى ھازىرغىچە ھېچكىم كۆرمىگەندى.

ساڭا ۋە دە بېرىمەنكى، تۇنجى مۇھەببىتىم بىلەن دۇنيادىن ئۆتمەن.

بۇ تاغ شۇنداق ئىگىزكى، ئۇنىڭ ئۈستىدىن ئۇچار قاناتلارمۇ ئۇچۇپ ئۆتەلمەيتتى.

7- سەۋەب - نەتىجە مۇناسىۋىتىدىكى بېقىندىلىق قوشما جۈملە

بېقىندى تارماق جۈملىسى سەۋەبى، بېقىندۇرغۇچى تارماق جۈملىسى نەتىجىنى ئىپادىلەيدىغان قوشما جۈملە سەۋەب - نەتىجە مۇناسىۋىتىدىكى بېقىندىلىق قوشما جۈملە، دەپ ئاتىلىدۇ. بۇ خىل بېقىندىلىق قوشما جۈملە ئۆز ئىچىدىن يەنە سەۋەب - نەتىجە مۇناسىۋىتىدىكى باغلىغۇچىسىز باغلانغان بېقىندىلىق قوشما جۈملە ۋە سەۋەب - نەتىجە مۇناسىۋىتىدىكى باغلىغۇچى ئارقىلىق باغلانغان بېقىندىلىق قوشما جۈملە دەپ ئىككى تۈرگە ئايرىلىدۇ.

سەۋەب - نەتىجە مۇناسىۋىتىدىكى باغلىغۇچىسىز باغلانغان بېقىندىلىق قوشما جۈملە تۆۋەندىكى شەكىللەردە ئىپادىلىنىدۇ:

1) بېقىندى تارماق جۈملىسىنىڭ خەۋىرى «-غان» لىق سۈپەتداشقا «ئىكەن» باغلامچى پېئىلى بىرىكتۈرۈش ئارقىلىق ئىپادىلىنىدۇ ھەم بېقىندۇرغۇچى تارماق جۈملىگە ئورۇن تەرتىپى ئارقىلىق باغلىنىدۇ. مەسىلەن:

ئىشنى باشلىغانكەنمىز، ئۇنى پۇختا ئاخىرلاشتۇرۇشىمىز لازىم.

ئىش مۇشۇ ھالغا كەلگەنكەن، سۇ چىقىرىش توسمىسىنى ئەپلەپ - سەپلەپ قولىدىن چىقىرىۋېتىشكە بولمايدۇ.

2) بېقىندى تارماق جۈملىنىڭ خەۋەر قىسمى «تۇرسا» ياردەمچى پېئىلى ئارقىلىق ئىپادىلىنىدۇ. بۇنىڭدا بېقىندۇرغۇچى تارماق جۈملە كۆپىنچە سوئال شەكىلدە ئىپادىلىنىدۇ.

بايا مەن ئۇنىڭ تېلېفون قىلىۋاتقانلىقىنى كۆردۈم.

4- «...نىڭ +دىغانلىق+ تەۋەلىك شەخس قوشۇمچىسى» شەكلى

ئىش - ھەرىكەتنىڭ ئورۇنلانماقچى بولغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. مەسىلەن:

سىزنىڭ بۈگۈن كېلىدىغانلىقىڭىزنى ئۈلۈشكۈنلا ئاڭلىغانىدىم.

سىلەرنىڭ ئۇيغۇرچىنى چوقۇم ياخشى ئۆگىنەلەيدىغانلىقىڭلارغا ئىشىنىمەن.

ئۇنىڭ ئىنگىلىزچە بىلىدىغانلىقىنى ياكى بىلمەيدىغانلىقىنى بىلمەيمەن.

5- شەرت مۇناسىۋىتىدىكى بېقىندىلىق قوشما جۈملە

بېقىندى تارماق جۈملىدىكى ئوي - پىكىر بېقىندۇرغۇچى تارماق جۈملىدىكى ئوي - پىكىرنىڭ شەرتى بولىدىغانلىقىنى ئىپادىلەپ بېرىدىغان بېقىندىلىق جۈملە شەرت مۇناسىۋىتىدىكى بېقىندىلىق قوشما جۈملە، دەپ ئاتىلىدۇ. بۇ خىل بېقىندىلىق قوشما جۈملىنىڭ بېقىندى تارماق جۈملىسى شەرت ياكى پەرەزنى بىلدۈرىدۇ. بېقىندۇرغۇچى تارماق جۈملىسى شەرت ياكى پەرەز بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولغان نەتىجىنى بىلدۈرىدۇ. بۇ خىل بېقىندىلىق قوشما جۈملىلەر تۆۋەندىكىدەك شەكىللەردە ئىپادىلىنىدۇ:

1) بېقىندى تارماق جۈملىسى «ئەگەر، ناۋادا، مۇبادا» باغلىغۇچىلىرى ۋە پېئىلنىڭ شەرت رايى قوشۇمچىسى ئارقىلىق بېقىندۇرغۇچى تارماق جۈملىگە باغلىنىپ كېلىدۇ. بۇنىڭدا پېئىلنىڭ شەرت رايى قوشۇمچىسى يۇقىرىدىكى باغلىغۇچىلارنىڭ مەنىسىنى ئىپادىلەپ بېرەلەيدىغان بولغاچقا، ئۇ باغلىغۇچىلار كۆپىنچە ئىخچاملىنىدۇ، مەسىلەن:

ئەگەر سىز مېنىڭ ئۆز دادام بولسىڭىز، بۇنداق گەپلەرنى ھەرگىز دېمىگەن بولاتتىڭىز. ناۋادا شەھەردە ياشاپ، شەھەر قىزلىرىچە كىيىنگەن بولسا، گۈللەرنىڭ گۈلى بولىدىكەن بۇ بەرنا.

قانچىلىك ئالمەن دېسەڭ، شۇنچىلىك ئال.

2) بېقىندى تارماق جۈملىنىڭ خەۋىرى «-غان» لىق سۈپەتداشلارغا ئورۇن كېلىش قوشۇمچىسى ۋە «لا» يۈكلىمىسىنىڭ ئۇلىنىشىدىن تۈزۈلۈپ، بېقىندۇرغۇچى تارماق جۈملىگە باغلىنىپ كېلىدۇ. مەسىلەن:

سۇ بولغاندىلا، ھاياتلىق بولىدۇ.

پەقەت سۇ مىقدارى مۇۋاپىق بولغاندىلا، شالدىن مول ھوسۇل ئالغىلى بولىدۇ.

3) بېقىندى تارماق جۈملىنىڭ خەۋىرى ئېنىقسىز كەلگۈسى زامان خەۋەر رايىدىن تۈزۈلۈپ، بېقىندۇرغۇچى تارماق جۈملىگە باغلىنىپ كېلىدۇ. مەسىلەن: